

שיחה עם פרנק אוהרה – קטעים נבחרים

מראיין: אדווארד לוס-סמית

מפגש ראשון

מראיין: מה שרציתי לשאול אותך עליו, בראש ובראשונה, הוא העניין הזה אצלך של הקשר בין ספרות וציור. נדמה כי בניו-יורק, הקשר הזה, בין שירה וציור, שכיח למדי.

אוהרה: ובכן, אני מניח שזה קשור באופן חלקי להשפעה הצרפתית, איכשהו, על הציור האמריקאי. אתה יודע... אפולינר, קוביזם וכל הדברים האלה. והדבר הנוסף הוא, שעבור מספר אנשים שאליהם התייחסה לאחרונה ברברה רוז ב'ארט פורום'...

מראיין: כן, ראיתי את זה...

אוהרה: כאל משוררים מובטלים שעובדים עבור כתבי עת לאמנות וכותבים ביקורות אמנות. כשהגענו כולנו לניו-יורק, או כשפרצנו כמשוררים, באמצע שנות החמישים, או בשנות החמישים המאוחרות, הציירים היו היחידים שהתעניינו בשירה אקספרימנטאלית ואילו הסצנה הספרותית הכללית לא גילתה עניין. הו, נכון שנתפרסמנו בכתבי עת וכו', אך איש מלבד הציירים לא היה באמת נלהב.

מראיין: ומדוע לדעתך זה היה כך? משום שציירים מחויבים יותר לרעיון של הניסוי מאשר אנשי הספרות?

אוהרה: כן, בדיוק.

מראיין: ובאיזה אופן, לדעתך, זה השפיע עליכם? עליך להתייחס באופן ספציפי למשוררי ניו-יורק.

אוהרה: ובכן, במידה מסוימת משום שאני חושב שהזוגמא שהיו יוצרים אחדים של האקספרסיוניזם המופשט ולאחר מכן אמנים אחרים מניו-יורק ואירופה, העניקה לי את התחושה שעליך לעבוד קשה יותר ולנסות באמת לעשות משהו אחר מלבד לשייף כישרון כלשהו שמזוהה עימך – שעליך ללכת רחוק יותר.

מראיין: האם אתה סבור שהאוונגרד אינו מתקיים עוד במצב של ניתוק או בידוד?

אוהרה: לא, האוונגרד תמיד מתקיים במצב של רעיון. כלומר, האוונגרד מאז ומעולם הורכב, נדמה לי, כל כולו, ולאורך ההיסטוריה כולה, מאנשים שהשתעממו מרעיונות של אנשים אחרים.

מראיין: כן.

אוהרה: למשל, אתה לא צריך שתהיה לך את המהפכה הרוסית או את המהפכה הצרפתית או את תנועת זכויות האדם בכדי להתרגז מרעיונות של אנשים אחרים. כל מה שעליך לעשות הוא להיות אינדיבידואל שנמאס לו להתבונן במשהו שנראה כמו משהו אחר. אם אתה צייר, אז אתה גורם לזה להיראות – אם אתה מסוגל, אם אתה יכול להמציא את זה – כמו משהו שאיש לא ראה לפני כן.

מראיין: אם כך, אתה סבור שחשוב להיות חדש?

אוהרה: לא, אך אני סבור שחשוב מאוד לא להיות משועמם.

מראיין: נעבור ברשותך רגע אחד ל...

אוהרה: לא, אני חושב – כדי שיהיה ברור – אני חושב שאם דה קונינג אומר שמה שבאמת מעניין אותו זה פוסן, אז זו הדרך שלו לא להיות משועמם מקנדינסקי, או על ידי קנדינסקי. אתה מביין, כשכל העולם מתבונן בקנדינסקי, הוא פתאום אומר "אני חושב שאנגר ופוסן הם הדבר האמיתי

להתבונן בו." ובכן, אפשר שזה יעבוד רק למשך שנתיים, אולם בחייו של האמן זה לא משנה כל עוד זה מניע אותו לייצר עוד עבודות – שהינן יפות.

מראיין: האם ישנם דברים שמושכים אותך, מרגשים אותך, באמנות האנגלית כרגע?

אוהרה: הו, כן.

מראיין: איזה סוג של דברים? אילו יוצרים?

אוהרה: ובכן, אני, באופן אישי, חושב שישנו הרבה אי-צדק. נתחיל בכך שמניחים, כמעט בכל העולם, שכל עניין אמנות הפופ באמריקה הוא אמריקאי במקורו – והוא לא. כיוון שב-1952 או 3, אם אני זוכר נכון, אמנות הפופ – כפי שאנו מכירים אותה כיום – כבר נעשתה באנגליה.

מראיין: כן.

אוהרה: לקהל הבריטי הייתה תגובה נלהבת מאוד לאמנים האמריקאים החשובים ביותר, יותר מאשר באמריקה.

מראיין: ואתה הרגשת את זה?

אוהרה: כן. למרות שאני חושב שבמקרים רבים, כמו במקרה של פולוק, ושל – בהחלט של פולוק, רותקו, וראושנברג וג'וספ ג'ונס, לא כל כך אצל ג'וספ משום שהוא כן זכה כאן לתגובה טובה. היה זה רק לאחר התערוכות בלונדון שהאמריקאים שמו-לב ואמרו: "באמת יש לנו כאן משהו, כדאי שנתחיל לחקור אותו ולחשוב עליו ולהרגיש משהו בקשר אליו". ואני לא מדבר על מה שקרה אחר כך כאשר ציירים בריטים מסוימים הושפעו מכל זה. אותו הדבר קרה גם להפך, עם התערוכה של פרנסיס בייקון בניו-יורק, שלגמרי בלבלה כאן את כולם.

מראיין: אתה מבקר לפעמים בלונדון?

אוהרה: לא. מעולם לא הייתי שם.

מראיין: מעולם לא הייתי?

אוהרה: לא.

מראיין: ספרך *Lunch Poems* ראה אור בהוצאת City Lights, וספר נוסף, ששמו *Second Avenue*. ואלו, אני בהחלט חושב, היו במובן מה תוצר של חוויה ניו-יורקית. שהם בעצם עוסקים ב...

אוהרה: כן. ובכן, העניין הוא שאני מאוד מושפע מרברדי (Reverdy), למשל, או מוויטמן, במידת מה. אך במידה רבה מן המשוררים הצרפתים. וויטמן מעורר מבוכה באנשים רבים, כנראה גם כיום. והוא בהחלט עורר מבוכה בשנות ה-30 וה-40 כאשר הארט קריין היה כפי הנראה היחיד שלא הובך ממנו. נדמה לי שבשנות ה-30 וה-40 היו המון כללים שנזרקו לאוויר בידי כולם באשר למה טוב ומה רע מבלי להתחשב כלל בשאלה "למה יש ערך?".

מראיין: מדוע אתה סבור שהערך...

אוהרה: ואני מתכוון לדברים כמו האמירה של אליוט, שאומר שאתה לא אמור לקרוא את מילטון. זה מגוחך.

מראיין: מאיזו זווית אתה משקיף על עצמך? אתה מכיר את הדיכוטומיה הנהוגה כיום, בין גא ומבושל או בין האקדמיה ו'בלאק מאונטיין', או בין לואל ואולסון. איפה אתה עומד, לדעתך, ביחס אליהם?

אוהרה: למעשה אני לא ממש רואה מה הקשר שלי אליהם בדרך זו או אחרת מלבד העובדה שכולנו חיים באותו הזמן. אני חושב אולסון הוא גדל-נפש. אני לא חושב שהוא מוכן להיות עדין מבחינה רגשית באותה המידה שרגישותו עשויה להיות עדינה, והוא מודע להחריד למורשת של פאונד ולאמירתו של המבע החשוב, שאותו אנחנו לא תמיד יכולים לזמן

מתוך עצמנו, מה גם שרוב הזמן הדבר אינו רצוי במיוחד. ואני חושב שללואל, מצד שני, יש סגנון וידויי שמאפשר לו לקבל הנחה על כל מיני דברים שהם פשוט גרועים, אך אתה אמור להתעניין משום שהוא אמור להיות כל כך מצוברח.

מראיין: [צוחק]

אוהרה: הייתי מעדיף להיות מעין משורר, אתה יודע, כזה שיעשה את הדבר הגדול... אתה מכיר את הסיפור על מקס ז'אקוב? שנשען על אדן החלון בזמן שפיקאסו התהלך במונמארטר על יד לה בטו-לאוואר [הבניין בו התגורר פיקאסו באותה התקופה] ופיקאסו קורא אליו ואומר "מקס, רד למטה", ומקס משיב, "לא ארד", ופיקאסו אומר "למה לא?" ומקס משיב "כיוון שאני מצוי בחיפוש אחר סגנון". ופיקאסו ירד במורד הגבעה ואמר, בשעה שמקס הכניס את ראשו חזרה לתוך הבית, "אין שום סגנון".

מראיין: מה שאמרת כרגע על לואל הוא למעשה אופייני מאוד, כמדומני, לשירה שלך.

אוהרה: כן. אני באמת מתעב חוסר כנות, באופן מסוים, אפילו יותר משאני מתעב שורות גרועות. משום שאני לא חושב שיש דבר כזה שורה גרועה אם היא כנה ואמיתית.

מראיין: ובכן, אז מה הקריטריון לאמת בשירה?

אוהרה: כשאתה לא מרגיש שמישהו עושה את עצמו לאלגנטי יותר, טיפש יותר, מושך יותר, חם יותר, או כן יותר, ממה שהמילים מאפשרות לו להיות. עכשיו, אני יודע שאני בעצמי עושה את זה, אתה יודע. אני יכול להבחין בכך כשאני קורא מחדש חלק מהשירים שלי, שהגזמתי, ושהמילים מגלות לכל מי שיטרח לבחון אותן מספיק בקפידה – שזה פשוט בולשיט, אתה יודע. וזה הדבר שאני לא אוהב. הייתי שמח לסלק את זה מן היצירות שלי, ואני לא אוהב את זה כשזה ביצירות של אחרים.

מפגש שני

אוהרה : אז איפה היינו ?

מראיין : נדמה לי שדיברנו על כנות בשירה ואתה בדיוק אמרת משהו על כך שאתה מעדיף להיות כן מאשר סתם טוב... שסביר להניח ששורה-רעה כנה תהיה טובה מסתם שורה טובה...

אוהרה : כן, זה נכון. כן, משום שנדמה לי שהמשקל, או המידה, אם אתה רוצה לדבר על השירים של אולסון ועזרא פאונד, מקורו בנשימה של האדם כשם שמשיכת המכחול מקורה בפרק כף היד, בזרוע, בכתפיים וכו', של הצייר. אז כך שעיקר העניין בשירה הוא למעשה ליצור מידה, או נשימה, משלך.

מראיין : אחד המאפיינים של הציור האמריקאי, כמו גם של השירה האמריקאית, הוא העניין הזה של החזית והרקע. סיפורי לך שבדיוק קפצתי לבקר את זוקופסקי, ונדמה שבמובן כלשהו זוקופסקי התקיים במישור השני. שהחשיבות האמיתית של זוקופסקי, עד לא ממש לאחרונה, הייתה ההשפעה שהייתה לו על האנשים שהיו מוכרים לקהל.

אוהרה : אלן גינסברג, למשל, לפני כעשור בערך, ניסה לגרום לאנשים לשים לב לזוקופסקי, אך איש לא רצה. וזה גם, במידת מה, משום שפאונד, באיזשהו אופן, האפיל עליו לגמרי. ופאונד הוא כזה גאון גדול כך שראו את זוקופסקי יותר כממשיך דרך מאשר כמחולל. ורק לאחרונה... אותו הדבר תקף גם לגבי אולסון. רק לאחרונה משוררים צעירים, הסבו את תשומת ליבם של אנשים למה שהיה שם, או מוטב לומר, שישנו שם, דרך היצירות שלהם והעניין הרב שלהם בו.

מראיין : האם התלבטת אי-פעם בין להיות משורר או צייר ?

אוהרה : לא, אני לא יכול לומר שהתלבטתי.

מראיין: האם התנסית אי פעם בציור?

אוהרה: לא ברצינות, כלומר, קשקשתי קצת – למעשה, בעיקר בשל החברויות שלי. אם ישבתי בסטודיו והמתנתי להם שיסיימו לעבוד, אז יכול להיות שהייתי עושה איזה משהו קטן, אתה יודע. אך מעולם לא עסקתי בזה ברצינות כי, כנראה, אין לי את זה... נראה לי שציור ופיסול מצריכים ריכוז עמוק מאוד על פני פרק זמן ארוך ביותר ולא נראה לי שאני מסוגל לזה. ואילו לכתוב, אפשר באופן מהר יחסית.

מראיין: גורם המהירות הוא גורם חשוב בכתיבה...

אוהרה: כן. אני לא מאמין בלשכתב – יותר מדי. ומה שבאמת משמח אותי הוא כשמשוהו פשוט מתיישב טוב, כאילו הייתה זו שיחה או משהו. ניקח למשל את קיטס כדוגמא, זה לא ממש משנה אם הוא עבד קשה מאוד, משום שנדמה כאילו הוא לא. ואתה יודע שלקיטס הייתה הערה נפלאה על כך שאם כל התפרים וההטלאות אינם נראים כתוצאה של הרגע, אז הכל היה לשווא. ואני חושב שזוהי גם האיכות הנפלאה שיש לציור ופיסול. יצירה של מאטיס, למשל, נדמית כתוצאה של הרבה מאוד כישרון, מחשבה, והכל, אך נדמה שתהליך היצירה כמעט שלא ארך זמן.

מראיין: האם אתה קורא את המשוררים האנגליים הצעירים? אתה מתעניין? תמיד חשבתי שישנו מעין פער מוזר...

אוהרה: כן, ישנו פער גדול, כמדומני, למרות שאני מאוד מעריך את תומלינסון ואת תום גאן. כולנו, נדמה לי, נתקענו באיזשהו אופן על אודן ומקניס. זה תפס אותנו, ולמעשה – כמו בשנה שעברה, למשל – ערכתי כמה הקראות, ולבסוף, כשנמאס לי להקריא שירים שלי וכל זה, הקראתי רק דברים של אודן וכמה דברים של מקניס ו.... בוא נראה, שיר אחד של וואלס סטיבנס. ונדמה לי שזו הייתה ההקראה הכי מספקת שהייתה לי. אתה יודע, הרבה יותר טוב מהיצירות שלי.

מראיין: האם אותו צד מלאכותי באופן מכוון אצל אודן מושך אותך?
אותה וירטואוזיות מודעת לעצמה?

אוהרה: הו! אני נמשך לזה משום שזה משהו שעליך להכיר. אך מה שבאמת מושך אותי, אני מניח, הוא סוג מסוים של נועזות, ביירונית... אתה יודע... אתה לא מפחד לחשוב על שום-דבר ואתה לא מפחד להיות טיפש ואתה לא מפחד להיות סנטימנטאלי. אתה פשוט מעין דוהר פנימה ומתמודד עם זה.

מראיין: הטלפון שלך!

אוהרה: אני יודע. אתה יכול לעצור את ההקלטה?

(1965)

* הראיון המלא נכלל בקובץ המסות של אוהרה *Standing Still and Walking in New York*, שראה אור לאחר מותו.

(מאנגלית: יהודה ויזן)